

JACEK ZIELIŃSKI, ANDRZEJ KOPACZ, WIESŁAW JANUSZ KRUSZEWSKI,
JUSTYNA ZYGOŃ

POCZĄTKI GDAŃSKIEJ CHIRURGII AKADEMICKIEJ PO II WOJNIE ŚWIATOWEJ

THE BEGINNIGS OF GDAŃSK'S ACADEMIC SURGERY AFTER THE SECOND WORLD WAR

Katedra i Klinika Chirurgii Onkologicznej AM w Gdańsku
kierownik: prof. dr Andrzej Kopacz

Celem pracy jest przedstawienie początków chirurgii akademickiej we wczesnych latach powojennych. Materiał pochodzi ze źródeł archiwalnych, drukowanych opracowań oraz wywiadów z chirurgami i rodzinami już nieżyjących chirurgów.

Rozwój chirurgii akademickiej regionu gdańskiego wiąże się z powstaniem 8 października 1945 roku Akademii Lekarskiej, przemianowaną w 1950 roku na Akademię Medyczną w Gdańsku. Powstanie I Kliniki Chirurgicznej poprzedziło utworzenie oddziału chirurgicznego, kierowanego przez doktora Zygmunta Jurewicza. Pierwszym kierownikiem I Kliniki Chirurgicznej od połowy 1945 roku został profesor Kornel Michejda. II Klinika Chirurgiczna powstała w 1948 roku, a jej pierwszym kierownikiem został profesor Kazimierz Dębicki. W 1949 roku utworzono III Klinikę Chirurgiczną, którą do 1970 roku kierował profesor Zdzisław Kieturakis. Niemalą rolę w rozwoju chirurgii odegrał oddział gdański Towarzystwa Chirurgów Polskich. O jego prężności świadczyło zorganizowanie pierwszego powojennego Zjazdu Chirurgów Polskich w 1946 roku przez profesora Kornela Michejdę.

Powstanie w latach czterdziestych trzech klinik chirurgicznych miało niewątpliwy wpływ na dalszy rozwój chirurgii akademickiej w Gdańsku.

Budowę Szpitala Miejskiego w Gdańsku rozpoczęto w 1907 r., odpowiadał ówczesnym wymaganiom opieki zdrowotnej i w przyszłości stał się bazą szpitalną dla uczelni medycznej. Jego budowa została zlokalizowana przy ulicy Dębinki. Dzięki położeniu w połowie drogi między Gdańskiem Głównym a Wrzeszczem posiadał dobre połączenie komunikacyjne. Był to na owe czasy obiekt nowoczesny, złożony z 16 pawilonów, o łącznej liczbie 600 łóżek. Ponadto posiadał lokum dla zarządu szpitala, prosektorium oraz blok operacyjny. Szpital w tym kształcie został oddany do użytku w 1911 roku.

Między salami operacyjnymi znajdowało się pomieszczenie do sterylizacji, nieopodal pokój ordynatora, sekretariat chirurgii i pracownia rentgenowska. Na piętrze były: pracownia fotograficzna, laboratorium, pracownia mikrobiologiczna oraz dwa pokoje mieszkalne dla siostr operacyjnych.

Kolejne rozbudowy szpitala miały miejsce: na początku lat 20. oraz w latach 1929-1934. Liczba miejsc szpitalnych w 1934 roku wynosiła 1160, w tym 320 łóżek posiadała chirurgia. W okresie międzywojennym była to najnowocześniejsza placówka Polski Północnej [1].

W 1935 roku utworzono Akademię Medycyny Praktycznej, w której a kierownikiem Katedry i Kliniki Chirurgicznej był prof. Heinrich Klose (1879–1968). Profesor odbył gruntowne studia medyczne w Getyndze i Strasburgu, a specjalizację chirurgiczną uzyskał we Frankfurcie nad Menem. Od 1924 roku kierował kliniką chirurgiczną gdańskiego Szpitala Miejskiego. Był wybitnym specjalistą z zakresu chirurgii jamy brzusznej, chirurgii szczękowej, jak i farmakologii [2].

Heinrich Klose (1879–1968)

OKRES POWOJENNY – LATA CZTERDZIESTE

Niewątpliwym ułatwieniem w organizowaniu I Kliniki Chirurgicznej Akademii Lekarskiej było uruchomienie oddziału chirurgicznego ze stopniowo zwiększającą się kadrą polskich specjalistów. Pierwsi chirurdzy pojawili się w Gdańsku już w kwietniu 1945 roku. Byli to: Grzegorz Zwykielski z Warszawy (11.04) i Zdzisław Żemojtel z Wilna (16.04). Następnie przybyli: Mieczysław Leon Trenkner (5.05), Stanisław Ziemnłowicz (16.05), Zygmunt Jurewicz (20.05), Tadeusz Weirowski (10.07), Alojzy Maciejewski (15.07), Kazimierz Piskozub (27.07), Władysław Marat (15.08), Nadziej Dobrzyńska (5.09), Tadeusz Starościak (9.09), Karol Oppeln-Bronikowski (12.12) [3, 4].

Do czasu przybycia profesora Kornela Michejdy oddział chirurgiczny liczył 20–30 łóżek. Jego ordynatorem był dr Zygmunt Jurewicz. Działalność chirurgiczna w tym czasie ograniczała

się do zaopatrywania rannych. Ponadto zajmowano się leczeniem powikłań epidemicznego duru brzuszego [5].

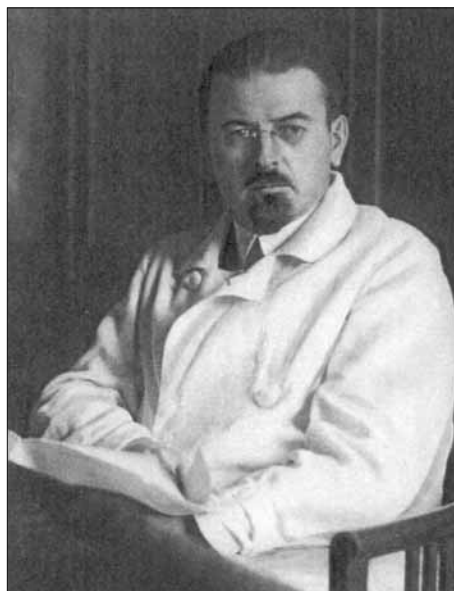
Dr Zygmunt Jurewicz w czasie badania pacjenta

UTWORZENIE I KLINIKI CHIRURGICZNEJ

I Klinika Chirurgiczna była jedną z pierwszych, jakie zostały uruchomione w Akademii Lekarskiej w Gdańsku. Została zorganizowana przez profesora Kornela Michejdę (1887–1960) w drugiej połowie 1945 roku. Kornel Michejda, profesor Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, wcześniej adiunkt Katedry i Kliniki Chirurgicznej UJ w Krakowie, wyjechał z Wilna 13 marca 1945 roku. Początkowo pracował w Lublinie, następnie w Łodzi i Katowicach. Po przybyciu do Gdańska zamieszkał w jednym z domów profesorskich przy ulicy Dębinki [6, 7]. Niewątpliwym ułatwieniem w zorganizowaniu I Kliniki Chirurgicznej było wcześniejsze uruchomienie oddziału chirurgicznego, którego ordynatorem został dr Zygmunt Jurewicz.

Profesor Kornel Michejda w ciągu kilku miesięcy zorganizował od podstaw Klinikę Chirurgiczną w dawnych budynkach nr 2 i 4, w budynku nr 2 na parterze, a w budynku nr 4 na parterze i pierwszym piętrze. W 1948 roku na parterze w budynku nr 4 utworzono oddział onkologiczny, natomiast chirurgia otrzymała sale na drugim piętrze, po Klinice Chorób Oczu, którą przeniesiono do innego gmachu [8].

W obrębie Kliniki utworzono specjalistyczne oddziały, które z czasem zostały przekształcone w samodzielne kliniki. Pierwszy – to oddział chirurgii i ortopedii dziecięcej, którego twórcą był Alojzy Maciejewski (1904–1984). Oddział organizowany od lipca 1945 roku, przejął sale oddziału neurochirurgii byłej Akademii Medycyny Praktycznej, mieszczące się w budynku nr 4; dysponował i jedną dużą salą (4a) oraz trzema separatkami. W jednej z separatek urządzono salę opatrunkową i zabiegową. 1 czerwca 1946 roku oddział przeniesiono do budynku nr 17, zajmowanego obecnie przez Klinikę Chorób Uszu, Nosa, Gardła i Krtani. Później oddział ten

Prof. Kornel Michejda (1887–1960)

Prof. Kornel Michejda – w czasie pracy.

stał się częścią Kliniki Chorób Dziecięcych, kierowanej przez profesora Henryka Borkmana. 1 stycznia 1953 roku oddział przekształcono w Katedrę i Klinikę Ortopedii AMG [8, 9].

Z inicjatywy dr. Stanisława Ziemnowicza utworzono w ramach Kliniki oddział neurochirurgii, który funkcjonował bardzo krótko. Zajmowano się w nim głównie leczeniem urazów

rdzenia i nerwów obwodowych. Dopiero w 1952 roku przybyły z Krakowa dr Jan Chmielewski zorganizował od podstaw oddział neurochirurgii w ramach III Kliniki Chirurgicznej [8, 10, 11, 12].

W 1947 roku powstał w I Klinice Chirurgicznej oddział urologiczny, zorganizowany przez dr. Tadeusza Lorentza (1906–1986), późniejszego profesora urologii we Wrocławiu. Jesienią 1953 roku oddział, przeniesiono do III Kliniki Chirurgicznej [4, 13].

Z inicjatywy Kornela Michejdy powstała sala wykładowa im. Prof. Ludwika Rydygiera. Budowę sali wykładowej dla klinik chirurgicznych zakończono w 1951 roku [4, 8].

Profesor Kornel Michejda łączył działalność kliniczną, naukową i dydaktyczną z udziałem w życiu Akademii; był pierwszym dziekanem Wydziału Lekarskiego. Jedną ze stałych jego czynności w Klinice były codzienne konsultacje przypadków chirurgicznych w ambulatorium [14].

Profesor Michejda dbał o rozwój naukowy kadr medycznych. Przeprowadził w czasie pobytu w Gdańsku do 1948 r. dwa przewody habilitacyjne (A. Maciejewski, Z. Kieturakis) oraz pięć przewodów doktorskich w 1948 roku (G. Zwykielski, S. Bąk, E. Bordziłowski, M. Juszczyński, W. Wądołowski). Dorobek naukowy profesora był bardzo bogaty. W okresie gdańskim opublikował 17 prac. Jedną z nich był wykład wygłoszony w czasie inauguracji roku akademickiego 2 lutego 1946 roku pt. „Stulecie uśmierzenia bólu operacyjnego i aseptyki”.

Prof. Michejda interesował się również chirurgią nowotworów. W 1948 roku ogłosił w „Polskim Przeglądzie Chirurgicznym” artykuł na temat raka okrężnicy. Problemy onkologiczne zawarte zostały w dwóch publikacjach pt. „Zagadnienie raka w chirurgii” oraz „Sprawa wczesnego rozpoznawania nowotworów nerki” [14]. Ponadto był autorem artykułów z zakresu: chirurgii urazowej, urologii oraz anestezjologii.

Profesor do 1947 roku pełnił funkcję prezesa Towarzystwa Chirurgów Polskich, wybrany na to stanowisko na Zjeździe Towarzystwa Chirurgów Polskich we Lwowie w 1939 roku. Na zjeździe Towarzystwa 10 lipca 1946 roku, który zorganizował w Gdańsku, Walne Zgromadzenie powierzyło mu zadanie wznowienia „Polskiego Przeglądu Chirurgicznego”, którego redaktorem naczelnym był do końca życia [15, 16, 17, 18].

W 1948 roku tak bardzo zasłużony dla gdańskiej chirurgii profesor w 1948 roku przeniósł się do Krakowa. Na piątym posiedzeniu Rady Wydziału Lekarskiego, które odbyło się 29 października 1948 roku dziekan Tadeusz Pawlas zawiadomił zebranych o nominacji prof. Michejdy na stanowisko kierownika Kliniki w Krakowie i zwolnieniu go z pełnienia obowiązków w Gdańsku z dniem 11 listopada 1948 roku. Jednocześnie dziekan poinformował o nadejściu nominacji doc. Stanisława Nowickiego z Krakowa na kierownika I Kliniki Chirurgicznej [19].

W lipcu 1948 roku, a więc jeszcze za kierownictwa profesora Michejdy, doszło do dalszych zmian organizacyjnych dotyczących dwóch kolejnych klinik chirurgicznych. Powołano II Klinikę Chirurgiczną, dzieląc bazę materialną I Kliniki. Usytuowano ją na parterze budynku nr 2. W grudniu tego roku powołano III Klinikę Chirurgiczną. Rok 1948 kończy zatem okres organizacji klinik chirurgicznych w Akademii Lekarskiej w Gdańsku. Z chwilą jej zakończenia I Klinika Chirurgiczna posiadała 120 łóżek na czterech oddziałach, dwie sale operacyjne (aseptyczną i septyczną), instrumentarium, pracownię analityczną, bibliotekę, kancelarię, gabinety profesora i asystentów oraz wspólną z II Kliniką izbę przyjęć [8].

Profesor Stanisław Nowicki (1893–1972) objął kierownictwo I Kliniki w grudniu 1948 roku. Przybył z Krakowa, z którym był związany od 25. lat pracując w Klinice Chirurgicznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierowanej przez prof. Maksymiliana Rutkowskiego oraz w pięciu szpitalach na stanowisku ordynatora. Podobnie jak prof. Michejda pochodził

ze znakomitej szkoły krakowskiej, a mając ujmujący sposób bycia, szybko zjednał sobie zespół, który w głównej mierze składał się z asystentów poprzednika. Zamieszkał w domu przy ul. Marii Skłodowskiej-Curie.

Prof. Stanisław Nowicki (1893–1972)

Profesor Nowicki prowadził wykłady dla IV i V roku studiów Wydziału Lekarskiego. Według opinii wystawionej 9 lipca 1949 r. przez prof. Michejdę charakteryzował się wybitną pracowitością i umiłowaniem pracy naukowej [20, 21].

W kręgu zainteresowań profesora znalazła się problematyka ostrego zapalenia trzustki (OZT). Wiąże się z nią jego praca habilitacyjna pt. „Powstanie i rozwój ostrej martwicy trzustki”, którą obronił w Krakowie w 1929 roku [20].

Kolejnym zagadnieniem szeroko opisywanym w podręcznikach i artykułach była patogeneza krwiopochodnego zapalenia kości. Profesor Nowicki, jako znawca tego problemu był, cytowany w piśmiennictwie francuskim, brytyjskim i amerykańskim. Przedstawił go też szeroko w podręczniku pt. „Zarys chirurgii”, wydanym w 1963 roku [14, 22].

Stanisław Nowicki był prekursorem neurochirurgii w Polsce. W okresie krakowskim zajmował się w Klinice urazami czaszki i mózgu. Materiał, pochodzący z lat 1930-1936 obejmował 1461 przypadków. Wyniki badań przedstawił na XXIX Zjeździe Chirurgów Polskich, który odbył się w Warszawie 5–7 kwietnia 1937 roku [7, 14, 20, 22].

Wiedzę z zakresu neurochirurgii pogłębił będąc na stażu w 1935 roku w Londynie jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej. Tym zagadnieniom poświęcił 12 publikacji oraz rozdziałów dotyczących chirurgii głowy, m.in. w wspomnianym podręczniku pt. „Zarys chirurgii”. wydanego w Warszawie w 1963 roku.

W pracy badawczej i klinicznej najwięcej uwagi poświęcił patologii naczyń, a w szczególności tętnic obwodowych. W Polsce był pionierem, tworząc cały dział patologii i kliniki chorób tętnic. Opierając się na badaniach doświadczalnych i spostrzeżeniach klinicznych, wprowadził do leczenia tych chorób wstrzykiwanie histaminy oraz wyłączenia okołonerkowe. Temat ten

szczegółowo omówił w artykule pt. „O adrenalinie i histaminie w zwężających zapaleniach tętnic na łamach Polskiego Przeglądu Chirurgicznego w 1949 roku.

Wiele uwagi poświęcił zaburzeniom czynnościowym tętnic, a przede wszystkim chorobom Raynauda. W 1963 roku opublikował artykuł na temat częściowego wycięcia części nadnercza u 31 chorych. Z ogólnego zestawienia wyników leczenia wynika, że pomyślny wynik uzyskał u 69% chorych. Był to wynik lepszy w porównaniu z wykonywaną wówczas sympatektomią [14].

Analizując dorobek naukowy Nowickiego z zakresu chirurgii naczyń, stwierdzić należy, że był wybitnym znawcą tego zagadnienia w Polsce.

Był autorem i współautorem i redaktorem podręczników z zakresu chirurgii. W 1952 roku ukazało się I wydanie podręcznika pt. „Zarys chirurgii” pod jego redakcją, do którego opracował rozdziały z zakresu zakażeń chirurgicznych, chirurgii powłok skórnych, chorób narządu ruchu oraz chirurgii naczyń.

Wiele uwagi poświęcił też historii chirurgii. Wspominał z sentymentem Klinikę Chirurgiczną UJ w Krakowie i swego mistrza, profesora Maksymiliana Rutkowskiego oraz kolegę dr. Henryka Kanię. Pisał artykuły na temat zjazdów chirurgów polskich oraz przedstawił dzieje Towarzystwa Chirurgów Polskich [23, 24]. Profesor Nowicki na początku 1951 roku opuścił Gdańsk.

W lutym 1951 roku Rada Wydziału Lekarskiego AMG wysunęła kandydaturę dr. Henryka Kani na stanowisko kierownika I Kliniki Chirurgicznej. Z dniem 1 września 1951 roku powołano go na kierownika tej jednostki. Profesor Henryk Kania (1905-1965) po przyjeździe do Gdańska zamieszkał w domu przy dawnej ul. Lipowej (obecnie ul. Tuwima 25), a następnie przeniósł się do willi na skrzyżowaniu ul. Dębinki i Smoluchowskiego.

Prof. Stanisław Kania (1905–1965)

W ciągu pierwszych trzech lat kierownictwa prof. Kani w I Klinice Chirurgicznej w Gdańsku nie zaszły żadne widoczne zmiany.

Jednak dorobek Kliniki, w okresie 14-letniego kierowania nią przez profesora Kanię jest bogaty. Zainteresowania profesora dotyczyły zagadnień: obrażeń mechanicznych, niektórych

działów chirurgii wytwórczej, chirurgii nowotworów, szczególnie jelita grubego oraz chorób naczyń kończyn.

Profesor Kania poświęcił wiele uwagi chirurgii wytwórczej. Wyrazem tych zainteresowań był podręcznik pt. „Zarys chirurgii wytwórczej”, wydany w 1960 roku. Podręcznik obejmował wszystkie ważniejsze zagadnienia ówczesnej chirurgii wytwórczej, opracowane na podstawie bogatego piśmiennictwa, poparte osobistym doświadczeniem autora.

Z inicjatywy profesora powołano w 1957 roku Sekcję Chirurgii Wytwórczej w Towarzystwie Chirurgów Polskich, której przewodniczył od 1962 roku do 1965 roku [25, 26].

Profesor Kania był członkiem Europejskiego Towarzystwa Chirurgii Plastycznej. Z problematyką chirurgii plastycznej wiąże się dwa referaty przedstawione na zjazdach naukowych w roku 1956: pt. „Uwagi krytyczne o pokrywaniu ubytków powłok płatem zwiniętym”, wygłoszony w Pradze na Sympozjum Chirurgii Plastycznej oraz pt. „Considerations sur le traitement operatoire du nez douge” wygłoszony w Paryżu [19, 25, 26].

Niewątpliwie można stwierdzić, że prof. Henryk Kania stworzył fundamenty pod nowoczesną chirurgię plastyczną w Gdańsku. Kolejnym kierunkiem zainteresowania profesora była traumatologia, szczególnie dotycząca chirurgii ręki. Temu problemowi został poświęcony rozdział w podręczniku pt. „Zarys chirurgii” pod redakcją Stanisława Nowickiego [19, 25, 26, 27].

Profesor Henryk Kania był członkiem wielu polskich i zagranicznych towarzystw naukowych, między innymi Międzynarodowego Towarzystwa Traumatologii i Ortopedii oraz Międzynarodowego Towarzystwa Chirurgii Plastycznej. Zmarł w 1965 roku, a jego następcą został doc. Wiktor Taubenfligel.

UTWORZENIE II KLINIKI CHIRURGICZNEJ

II Klinikę Chirurgiczną utworzono w lipcu 1948 roku w wyniku podziału I Kliniki Chirurgicznej. Umieszczono ją na parterze w budynku nr 2 (sale 2a i 2b). Zabiegi operacyjne odbywały się w jednej z sal operacyjnych I Kliniki. Stan posiadania II Kliniki zwiększył się w połowie 1949 roku o dwa dalsze oddziały (sale 2c i 2d) na I piętrze, zwolnione przez Klinikę Położnictwa i Chorób Kobiety, a liczba łóżek wzrosła do 120 [8].

Cennym wyposażeniem II Kliniki były aparaty do znieczulenia wziewnego McKessona, Heidbricka, Boylyssa, które Akademia otrzymała w ramach dostaw UNRRA [28].

Okres przebudowy, organizacji i reorganizacji Kliniki trwał kilka lat. W latach 1950–1951 przebudowano wielkie 30-łóżkowe sale typu lazaretowego na kilka mniejszych [56].

Już w 1948 roku powstał w Klinice oddział torakochirurgiczny, przy którym urządzono gabinet bronchospirometryczny. Pozostałe oddziały, tj. urazowy (2a), ogólny żeński (2d) i męski (2c) również zostały przebudowane na mniejsze sale.

Na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 17 października 1947 roku większością głosów wybrano Kazimierza Dębickiego (1900–1977) na kierownika nowo powstałej Kliniki. Senat jednogłośnie zatwierdził przedstawioną kandydaturę. Dr Kazimierz Dębicki, przebywający wówczas w Anglii, odpowiedział pozytywnie na listowną propozycję dziekana, dotyczącą objęcia katedry. Do Gdańska przybył w pierwszej połowie 1948 roku [29].

Pozyskanie dla II Kliniki Chirurgicznej tak wybitnego chirurga, jakim był niewątpliwie prof. Kazimierz Dębicki miało ogromne znaczenie dla jej rozwoju. Profesor kierował Kliniką przez 22 lata.

Prof. Kazimierz Dębicki (1900–1977)

Kazimierz Dębicki studiował na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego, który ukończył 21 stycznia 1926 roku. Przez 13 lat, aż do wybuchu wojny pracował w Warszawie, najpierw w Szpitalu Przemienienia Pańskiego na Pradze, a następnie w I Klinice Chirurgicznej UW, której kierownikiem był prof. Zygmunt Radliński.

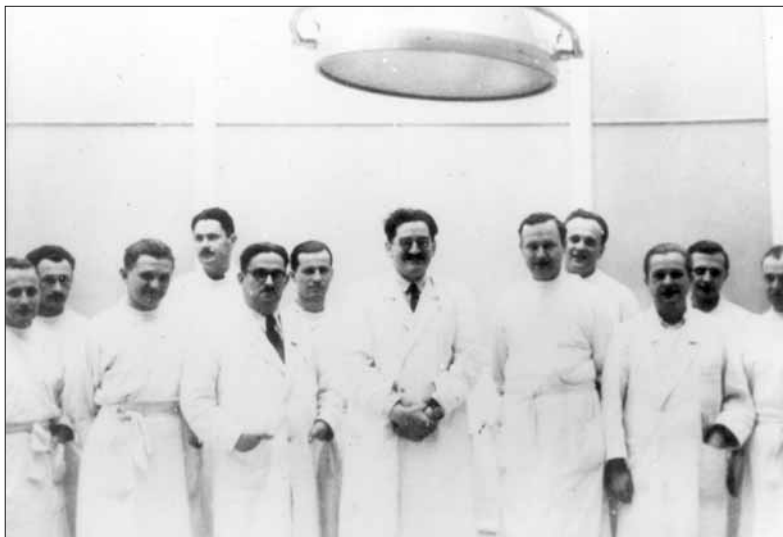
Do 1939 r. Profesor przebywał w wielu klinikach zagranicznych, m. in. u prof. Leriche'a w Strasburgu, dr. Richarda i prof. Pollier we Francji, u doc. Hawranka na Morawach, u prof. Cairnsa i prof. Jeffersona w Szpitalu Brompton w Londynie. Po wybuchu II wojny światowej pracował w kilku szpitalach wojskowych we Francji i Anglii. W Anglii pełnił funkcję ordynatora chirurgii w szpitalach wojennych [30, 31, 32].

Przedwojenne zainteresowania Dębickiego skupiły się głównie na chirurgii klatki piersiowej i neurochirurgii. Natomiast w czasie wojny zajmował się problematyką leczenia ran powstałych w działaniach wojennych, która znalazła odbicie w ogłoszonych publikacjach. Prace te przyczyniły się do pogłębienia znajomości chirurgii wojennej w polskim środowisku chirurgicznym. Zainteresowania II Kliniki Chirurgicznej skupiały się w ciągu 22 lat na torakochirurgii, kardiochirurgii, a także na nowoczesnej anestezjologii [31].

Profesor Dębicki, wykorzystując swoje doświadczenia w chirurgicznym leczeniu chorób płuc, przystąpił do organizacji w Klinice oddziału chirurgii klatki piersiowej. Utworzenie tego oddziału umożliwiło w listopadzie 1948 roku podjęcie w Gdańsku operacyjnego leczenia jamistych postaci gruźlicy płuc, głównie torakoplastyką wg Semba oraz metodą odmy zewnętrznej. Na Zjeździe Chirurgów Polskich w Warszawie w 1950 roku przedstawiono wczesne wyniki uzyskane u 80 chorych leczonych torakoplastyką lub odmą zewnętrzną. W 1949 r. wprowadzono w Klinice zabieg wycięcia tkanki płucnej w leczeniu nowotworów płuc i zmian zapalnych nieswoistych.

Wykonywanie zabiegów torakochirurgicznych stało się możliwe dzięki wprowadzeniu nowoczesnej narkozy śróddechowej. Pierwszą tego typu narkozę prof. Dębicki wraz z dr.

Karolem Oppeln-Bronikowskim zastosował 19 października 1948 roku do operacji łagodnego guza przełyku. Chorego profesor zaintubował osobiście [28, 33].

Prof. Kazimierz Dębicki z zespołem

Dzięki znajomości nowoczesnych zasad znieczulenia zdobytymi na Zachodzie mógł wykorzystać aparaty do znieczulenia wziewnego. Do zabiegów byli rozpisywani operatorzy, asysta i „przyuczony” anestezjolog, najczęściej z grupy młodszych stażem chirurgów. W II Klinice Chirurgicznej od października 1948 roku do 1950 roku wykonano łącznie 755 znieczuleń. Pod kierunkiem dr. Karola Oppeln-Bronikowskiego [28]. Powstał zespół anestezjologiczny. Dalszym postępowaniem w znieczuleniu była hibernacja. 9 stycznia 1962 roku wykonano w II Klinice pierwszy zabieg na otwartym sercu przy zwężeniu cieśni aorty. Zainteresowania anestezjologów obejmowały nie tylko znieczulenia podczas zabiegów, ale także prowadzenie chorych w okresie okołoperacyjnym. [28, 33].

W 1956 roku powiększyła się baza sprzętowa, oddział otrzymał nowoczesną aparaturę i sprzęt firmy Drager, co pozwoliło na rezygnację z przestarzałych aparatów [33].

Innym kierunkiem zainteresowań Kliniki była chirurgia naczyń i serca. W 1957 roku utworzono w II Klinice oddział naczyniowy oraz rozpoczęto operacje kardiochirurgiczne. Była to dziedzina chirurgii na terenie Gdańska nieznana, stawiająca pierwsze kroki w powojennej Polsce. W Gdańsku zapoczątkował te zabiegi profesor Dębicki. 12 października 1952 roku wykonano pierwszą perikardiektomię, a w rok później - komisurotomię mitralną bez krążenia pozaustrojowego [34, 35].

Do zasług profesora Dębickiego należy dodać wprowadzenie chirurgii naczyniowej, której gdańskie początki sięgają 1957 roku. Wówczas to wspólnie z Zakładem Radiologii pod kierunkiem prof. Witolda Grabowskiego zapoczątkowano wykonywanie aortografii sposobem Dos Santosa [8].

Wielkim sukcesem prof. Dębickiego było doprowadzenie do końca budowy sali wykładowej dla klinik chirurgicznych. Na wniosek profesora Senat AMG nadał jej imię prof. Ludwika Rydygiera [4].

UTWORZENIE III KLINIKI CHIRURGICZNEJ

III Klinika Chirurgiczna powstała na mocy uchwały Senatu AMG oraz rozporządzenia ministra zdrowia z dnia 30 grudnia 1948 roku. Otwarto ją jednak dopiero 15 maja 1949 roku. Pierwotnie Klinikę umieszczono na oddziale chirurgicznym ówczesnego Szpitala Miejskiego (dawny szpital sióstr diakonisek, przy ul. Nowe Ogrody).

1 marca 1949 roku przeniesiono Klinikę do gmachu Szpitala PCK, przy ul. Śluza 9/10. Na początku 1949 roku zorganizowano jeden z pierwszych w kraju 15 łóżkowy oddział pooperacyjny położony na II piętrze. Klinika posiadała: 4 sale operacyjne, w tym 3 – aseptyczne i 1 – septyczną, przychodnię przykliniczną z własną salą operacyjną i fizykoterapią oraz izbę przyjęć [8, 36].

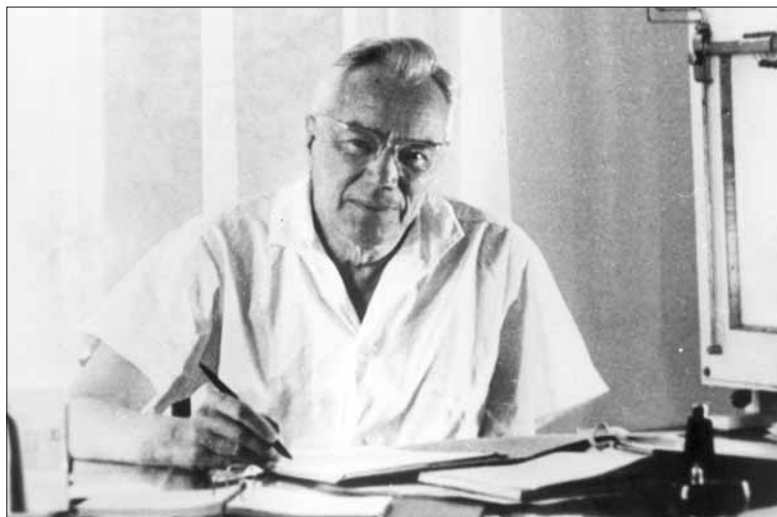

Budynek III Kliniki Chirurgicznej przy ul. Śluza

W następnym latach powstały następne oddziały. 1 października 1952 roku w ramach Kliniki utworzono jedyny na Wybrzeżu 20 łóżkowy oddział neurochirurgiczny, a w rok później przeniesiono z I Kliniki Chirurgicznej oddział urologiczny. W 1955 roku powstał, jeden z pierwszych w Polsce zespół anestezjologiczny [37].

Trzon obsady III Kliniki Chirurgicznej tworzyli w początkowym okresie asystenci dawnej kliniki profesora Michejdy, którzy zdecydowali się przejść do niej wraz z docentem Kieturakisem, który został kierownikiem tejże kliniki.

Profesor Zdzisław Kieturakis (1904–1971) łączył tradycje I i II Kliniki Chirurgicznej. W pierwszej pracował jako adiunkt od 15 grudnia 1945 roku, a od 1 września 1948 roku powierzono mu zorganizowanie nowej kliniki, III Kliniki Chirurgicznej, którą kierował do śmierci.

Prof. Zdzisław Kieturakis (1904–1971)

Profesor Kieturakis studiował na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. W 1934 roku rozpoczął pracę w Klinice Chirurgicznej w Wilnie u profesora Kornela Michejdy. Po wojnie, Zdzisław Kieturakis przybył w grudniu 1945 roku do Gdańska i podjął trud współorganizowania gdańskiej Uczelni, po uprzedniej prośbie profesora Kornela Michejdy.

Zainteresowania Kliniki skupiły się na chirurgii gastroenterologicznej, chirurgii wątroby i dróg żółciowych, jelita grubego oraz odbytnicy, a także gruczołów wydzielania wewnętrznego. W okresie późniejszym zajmowano się problematyką ostrego zapalenia trzustki oraz leczeniem zaburzeń rytmu przy użyciu elektrostymulacji.

Zagadnienia dotyczące chirurgii gastroenterologicznej obejmowały sposoby leczenia chirurgicznego choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy. Kolejnym kierunkiem zainteresowań Kliniki były choroby wątroby i dróg żółciowych, co znalazło wyraz w pracy habilitacyjnej przedstawionej w 1949 roku przez dr. Kieturakisa.

W Klinice zajmowano się także leczeniem chirurgicznym gruczołu wydzielania wewnętrznego, szczególnie leczeniem chorób tarczycy [38].

12 września 1963 roku profesor Kieturakis wszczepił, po raz pierwszy w Polsce, elektryczny rozrusznik serca u chorego z zespołem Morgagniego-Adamsa-Stokesa [35, 37]. Nadmienić należy, że pierwsze tego typu zabiegi zaczęto wykonywać na świecie na początku lat 60. W Klinice rozpoczęto badania nad skonstruowaniem własnego rozrusznika i w 1965 roku ukazał się artykuł przedstawiający wyniki prac doświadczalnych nad jego działaniem.

WNIOSKI

Oceniając pierwszy okres działalności klinik chirurgicznych Akademii Medycznej w Gdańsku należy stwierdzić, że różnorodność zainteresowań poszczególnych jednostek, silne oddziaływanie osobowości ich kierowników, spowodowały nie tylko rozwój szczegółowych dziedzin chirurgii, ale i specjalizację poszczególnych klinik. Stworzyło to warunki do powstania w Gdańsku ośrodka na wysokim poziomie, obejmującego całokształt zagadnień chirurgicznych.

PIŚMIENNICTWO

1. Berner A.: Die staedtsche Krankenhaus in Danzig. Dtsch. Med. Wschr. 1934, 36, 1356. – 2. Andrzejewski M.: Ludzie Wolnego Miasta Gdańska (1920–1939), Gdańsk, 1997. – 3. Machaliński Z.: Wokół genezy i początków Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1950), Gdańsk 1998. – 4. Sieńkowski E.: Zarys dziejów Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–1970). Ann. Acad. Med. Gedan. 1971, 1, 31. – 5. Michalak S.: Początki administracji polskiej na terenie obecnej Akademii Lekarskiej w Gdańsku. Pol. Tyg. Lek. 1946, 1, 41/42, 1280. – 6. Archiwum Akademii Medycznej w Gdańsku. Akta osobowe Kornela Michejdy. Teczka nr 218/1. – 7. Zarys dziejów chirurgii polskiej pod red. W. Noszczyka. Warszawa, 1989. – 8. Dębicki K.: Krótki zarys dziejów klinik chirurgicznych w Gdańsku w latach 1945–1964. Pol. Przegl. Chir. 1965, 37, 12, 1201. – 9. Stoba Cz.: Alojzy Maciejewski (1904–1984). Ann. Acad. Med. 1995, 25, supl. 4, 159. – 10. Akademia Medyczna w Gdańsku. Informator na rok akademicki 1957/58; 1967/68. Gdańsk 1957, 1968.
11. Imieliński B. L.: Jan Maciej Chmielewski (1915–1991). Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25, supl. 4, 35. – 12. Imieliński B. L.: Katedra i Klinika Neurochirurgii. Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25, supl. 2, 201. – 13. Krajka K.: Tadeusz Lorenz (1906–1986). Ann. Acad. Med. Gedan. 25, supl. 4, 147. – 14. Polska bibliografia lekarska za lata 1938–1979. Oprac. S. Konopka i in. Warszawa, 1938–1984. – 15. Archiwum „Polskiego Przeglądu Chirurgicznego”. Lista Członków Honorowych. – 16. Archiwum „Polskiego Przeglądu Chirurgicznego”. Lista redaktorów. – 17. Ciszkiwicz H.: 30. Zjazd Chirurgów Polskich. Med. i Przyr. 1939, 6, 10. – 17. Ciszkiwicz H.: 30. Zjazd Chirurgów Polskich. Med. i Przyr. 1939, 3, 6, 10. – 18. XXXI Zjazd Chirurgów Polskich. Pol. Tyg. Lek. 1946, 1, 41/42, 1296. – 19. Archiwum prywatne prof. Eugeniusza Sieńkowskiego. – 20. Archiwum Akademii Medycznej w Gdańsku. Akta osobowe Stanisława Nowickiego. Teczka nr 218/3.
21. Gliński M.: Ludzie dziewiętnastowiecznego Gdańska: informator biograficzny. Gdańsk, 1994. – 22. Dybicki J.: Stanisław Karol Nowicki (1893–1972). Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25, supl. 4, 185. – 23. Nowicki S.: Zarys dziejów Towarzystwa Chirurgów Polskich. Pol. Tyg. Lek. 1966, 21, 817. – 24. Nowicki S.: Zjazdy Chirurgów Polskich. Pol. Przegl. Chir. 1960, 32, 8/9, 689. – 25. Lipiński J.: Henryk Kania (1905–1965). Wspomnienie pośmiertne. Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25, supl. 4, 111. – 26. Nowicki S.: Prof. dr Henryk Kania. Wspomnienie pośmiertne. Pol. Przegl. Chir. 1966, 38, 1, 81. – 27. Archiwum Akademii Medycznej w Gdańsku. Akta osobowe Henryka Kania. Teczka nr 263/1. – 28. Foltynowicz W.: Początki anestezjologii w II Klinice Chirurgicznej AMG. Pol. Tyg. Lek. 1967, 22, 26. – 29. Sprawozdanie Komisji Specjalnej do obsadzenia II katedry chirurgii klinicznej w Akademii Lekarskiej w Gdańsku (maszynopis, kopia w zbiorach autora). – 30. Archiwum Akademii Medycznej w Gdańsku. Akta osobowe Kazimierza Dębickiego. Teczka nr 263/21.
31. Sieńkowski E.: Kazimierz Dębicki (1900–1977). Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25, supl. 4, 47. – 32. Wywiad z Tadeuszem Bartoszewiczem z dnia 23 października 1998 r. – 33. Oppeln-Bronikowski K.: Historia znieczulenia ogólnego w II Klinice Chirurgicznej AMG. Pol. Tyg. Lek. 1967, 22, 18, 685. – 34. Dębicki K., Sokół S., Jonas Z.: Zestawienie wyników działalności kardiochirurgicznej II Kliniki Chirurgicznej AM w Gdańsku. Pol. Przegl. Chir. 1965, 37, 12, 1227. – 35. Dzieje kardiologii w Polsce na tle kardiologii światowej. red J. Kucha A. Śródki. Warszawa, 1994. – 36. Historia III Kliniki Chirurgicz-

nej Akademii Medycznej w Gdańsku (maszynopis w Archiwum prywatnym prof. Sieńkowskiego). – 37. Wajda Z.: II Katedra i Klinika Chirurgii. Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25 supl. 2, 95. – 38. Wajda Z.: Grzegorz Zwykielski (1914–1984). Ann. Acad. Med. Gedan. 1995, 25, supl. 4, 307.

J. Zieliński, A. Kopacz, W. J. Kruszewski, J. Zygoń

THE BEGINNINGS OF GDAŃSK'S ACADEMIC SURGERY AFTER THE SECOND WORLD WAR

Summary

The aim of this paper is present the beginnings of academical surgery in early postwar years.

The material comes from archival records, printed papers and interviews. Development of academical surgery in the region of Gdańsk is connected with the creation of Doctor's Academy (Akademia Lekarska) on 8th October 1945 which has been called Medical Academy in Gdańsk since 1950.

The formation of I Surgical Department preceeded the creation of Surgical Ward managed by dr Zygmunt Jurewicz. Kornel Michejda became the first professor of that Department in mid-1945.

II Surgical Department was formed in 1948 and professor Kazimierz Dębicki become its first manager. In 1949 III Surgical Department was opened where professor Zdzisław Kieturakis was a manager until 1970.

Gdańsk Branch of Association of Polish Surgeons played a meaningful role in the development of surgery. It organised the first post-war congress of Polish Surgeons in 1946 at that time led by professor Kornel Michejda.

The formation of three Surgical Departments at the beginning of 1940 had undoubtedly influence on development of academic surgery in Gdańsk.

Adres: dr Jacek Zieliński
Klinika Chirurgii Onkologicznej AMG
ul. Dębinki 7, Gdańsk
e-mail: jaziel@amg.gda.pl